

Folkekirken under forandring

Af Louise Theilgaard

Denne artikel omhandler bachelorprojektet med titlen ”Folkekirken under forandring- En analyse af udvalgte aktørers selvforståelse i en forandringsproces med udgangspunkt i ændring af demografi og sekulariseringsteori”. Projektet er skrevet som den afsluttende del af bacheloruddannelsen på religionsvidenskab på Aarhus Universitet, institut for kultur og samfund. Baggrunden for projektet er de forandringer, der sker i folkekirken i disse år. Demografien i Danmark har ændret sig markant siden Grundlovens indførelse i 1849 og kirken, der før var en dominerende del af samfundet, bliver nu mødt med nye udfordringer, herunder især sekulariseringen. Folkekirken skal på trods af ændringen i demografien stadig yde en service, så alle danskere har mulighed for at få adgang til kirken. Et af folkekirkens pejlemærker har siden dens begyndelse været, at alle skal have lige adgang til kirken (Kirkeministeriet 2014, 153). Det bevirker, at folkekirken i mange dele af landet har ændret sognestruktur. I denne artikel præsenteres en række typiske positioner fra kirkens elite og de aktive lægfolk¹. Projektet giver et indblik i, at indenfor folkekirken selv er der aktører, der trækker i en sekulær retning, hvilket gør folkekirken til et interessant eksempel på sekularisering på organisationsniveau.

Empirien til projektet er indsamlet i efteråret 2016. Den belgiske religionssociolog Karel Dobbelaeres teori om sekularisering på samfunds- og organisationsniveau, er projektets teoretiske baggrund.

Kirken på landet

I Danmark er der markante forskelle mellem landsognene og de øvrige sogne, hvorfor der også kan tales om to typer folkekirke. En folkekirke for byen og en folkekirke for landet (Rasmussen 2016, 21). Dette underbygges af den markante ændring af demografien i Danmark, der er sket de sidste 25 år. Danmark er delt op i en sognestruktur med 2.180 sogne, hvoraf 1.174 er landsogne². Et landsogn forstås som et sogn hvis største by har under 1000 indbyggere (Ibid., 20). I 1992 boede 23% af Danmarks befolkning i et landsogn. Dette tal har ændret sig markant og i 2014 boede 13% af Danmarks befolkning i et landsogn (Ibid., 22). Samtidig har landsognene oplevet en

¹ De aktive lægfolk er udtryk for medlemmer af et menighedsråd.

² Tallene er fra 2014

negativ befolkningstilvækst, mens landets øvrige sogne har oplevet en positiv tilvækst (Ibid., 31). Denne ændring i demografien har ført til et øget fokus på normeringen af præstestillinger i Danmark (Kirkeministeriet 2007, 181). Grundet folkekirkens pejlemærke om at være til stede overalt, er man nødsaget til at revurdere den ”gamle” struktur, så der kan bibeholdes en tilfredsstillende normering for både by- og landsogne.

Sekularisering på organisationsniveau

Karel Dobbelaere belyser i sin bog ”Secularization: An analysis at Three Levels” (2002), at sekularisering som begreb bør opdeles i tre niveauer, for at kunne give et mere nuanceret billede. I denne artikel belyses forandringerne i folkekirken med henholdsvis samfundets sekularisering og organisationers sekularisering³. Sekularisering på samfundsniveau kommer til udtryk gennem den funktionelle differentiering, dvs. at samfundet er blevet opdelt i forskellige systemer, der har udviklet deres autonomi uden om den traditionelle religiøse autoritet (Dobbelaere 1999, 232). Religion er blevet et subsystem blandt andre og mister dermed sin dominerende status i samfundet (Dobbelaere 2002, 24). Resultatet af sekulariseringen på samfundsniveau er en polarisering mellem det hellige og det sekulære, hvor klare grænser er trukket mellem polerne (Ibid., 35). Sekulariseringen på organisationsniveau er i høj grad en effekt af sekulariseringen på samfundsniveau. Den rationelle tænkning, der udgik fra det økonomiske system i samfundet, skabte et marked hvor de forskellige subsystemer skulle markedsføre deres værdier. Det religiøse subsystem kunne ikke undvige denne rationalisering, som også de andre subsystemer i samfundet blev påvirket af. Effekten af dette gjorde, at de religiøse institutioners struktur blev bureaukratiseret, hvilket samtidig førte til en professionalisering af de religiøse eliter (Ibid.). Sekulariseringen medfører, at de religiøse eliter begynder at arbejde sammen, for at styrke det religiøse subsystem på markedet (Ibid., 126). De religiøse institutionerne tilpasser sig dermed det sekulære samfund.

Folkekirken under forandring

Projektet viser en række spændinger mellem henholdsvis kirkens elite og lægfolket, mellem land og by samt en polarisering hos kirkens elite selv.

³ Det sidste og tredje niveau er individets sekularisering

Spændingen mellem land og by kommer til udtryk gennem en bekymring over at de gode relationer, livet på landet og foreningsarbejdet vil forsvinde, hvis ikke præsten er så meget tilstede i landsognene som før. Som nævnt tidligere i artiklen er der stor forskel på by- og landsogne. Som præst på landet, skal man deltage i aktiviteter og være en aktiv del af lokallivet. Samtidig er det også vigtigt at der er en præstelig betjening i de stadigt voksende byer, hvorfor der bliver nødt til at ske forandringer i landsognene. Når flere flytter til byen, skal normeringen laves om, så det også er muligt at få en relation til en præst i byen. Der opstilles altså kriterier for, hvor stor en menighed en præst skal være præst for. Disse kriterier kan ses i lyset af det fornævnte pejlemærke, om at alle skal have lige adgang til en præstelig betjening.

Der opstår samtidig en brudflade for kirkens elite på landet mellem det at være i rollen som en præst, der skal tilføre ånd og kultur til lokallivet og i rollen som præsten, der ikke nødvendigvis skal deltage i alle aktiviteter, men kan få en arbejdsdag med mere definerede rammer. Forandringen rejser en bekymring for, at den gode relation til menigheden vil forsvinde. Det bliver dog set som en fordel for præsterne, at de kan spare med hinanden og dermed tilbyde aktiviteter, de steder hvor der er interesse for det. Det vil gøre, at der er lidt færre aktiviteter at deltage i. Den religiøse elite begynder altså at se fordelene ved at have mere klare og definerede rammer for deres embede. Netop klare og definerede rammer har det aktive lægfolk øje for idet undersøgelsen viste, at det er skabelsen af gode præstestillinger og problemløsning, der er fokus på. Der er fokus på at kirken og kirkerummet også kan bruges til andet end religiøse formål. Det peger på en forestilling om, at kirken skal være med til at redde lokallivet gennem også sekulære aktiviteter i kirkelig regi. Dette skaber en konflikt mellem det at skabe gode, bæredygtige præstestillinger og en redning af lokallivet. Netop fokuset på at redde lokallivet, peger på at de aktive lægfolk ikke har øje for den funktionelle differentiering, der er sket i samfundet.

En sekulariseret folkekirke?

Menighedsrådene i Danmark er den del af folkekirken, der varetager mange af de praktiske og økonomiske opgaver i sognene. De er samtidig arbejdsgivere for kirkens personale. Det giver mange administrative opgave, hvorfor der ses en tendens til at de personer, der bliver valgt ind i menighedsrådene, skal have de rette ressourcer og kompetencer. Der er sket en bureaukratisering indenfor folkekirken, hvor det ikke

længere er nok med troen og den gode vilje, men derimod kompetencerne til at varetage de administrative opgave, der er vigtigst. På den ene side, skal menighedsrådene løse mange sekulære, administrative opgaver, mens de på den anden side skal ”sikre de bedste rammer for en levende folkekirke lokalt” (Landsforeningen af menighedsråd 2016). Dette er med til at oppebære forestillingen om, at menighedsrådet skal være med til at sikre lokallivet i sognene. Så længe menighedsrådene skal varetage denne opgave, vil der være en skævvridning i forhold til resten af samfundet, jf. den funktionelle differentiering. Kirken har ikke længere den dominerende status i samfundet som før den samfundsmæssige sekularisering. Det store fokus på at kirken skal redde lokallivet, vil medføre at religiøse værdier ikke længere er i fokus og bevirke at kirken trækker i en mere verdslig retning. Menighedsrådene vil få svært ved at oppebære det høje aktivitetsniveau, fordi andre subsystemer i samfundet egner sig bedre til det i kraft af deres ekspertise indenfor det specifikke område.

Præsterne står i den situation, at de er i konflikt med deres egen rolle som præst på landet. De vil gerne tilbyde den samme service for deres menigheder som før forandringerne, men de ligger også vægt på fordelene ved at komme til at arbejde under vilkår, der giver mere plads til selvudvikling og sparing med andre præster, vilkår der i højere grad minder om præsternes i byerne. Dette viser en polarisering mellem de sekulære fordele og det religiøse. Som før nævnt er netop denne polarisering udtryk for en samfundsmæssig sekularisering. Den samfundsmæssige sekularisering har altså fundet vej ind i de religiøse institutioner, hvor forandringer, der bunder i sekulære værdier, bliver set som en fordel for kirkens elite selv. De ser frugtbarheden i at samarbejde, for at folkekirken stadig vil være relevant i de små samfund.

Ved at samarbejde om de aktiviteter, der bliver udbudt og samle menigheden de steder, hvor der er interesse for det, kan der efterlades mere tid til at udvikle sig. Det peger på, at en rationalisering af det religiøse system er ved at finde sted. De kirkelige aktiviteter, bliver målt på deltagerantal og interesse, frem for en fordeling baseret på, at alle skal have lige adgang til kirken. Et ellers, af folkekirken, meget grundlæggende pejlemærke (Kirkeministeriet 2014, 155). Det peger på, at folkekirken arbejder ud fra den kulturelle-pastorale strategi. Denne strategi sigter efter et integreret samfund, hvor kirken og den sekulære verden forbliver uafhængige af hinanden. Kirkens elites primære rolle er at være åndelig vejleder for de lokale lægfolk (Dobbelaere 2002, 129). Det er ikke folkekirkens opgave at blande sig i den sekulære verden, men derimod være til

stede hvor lægfolket er interesseret i det. Polariseringen bliver en fordel for kirkens elite, fordi de på den måde, får mulighed for at arbejde med det, de er ansat til, nemlig som sognepræster, og ikke som en der skal redde lokallivet gennem sekulære aktiviteter.

Litteratur

Dobbelaere, Karel

1999 Towards an Integrated Perspective og the Processes Related to the Descriptive Concept of Secularization, in: *Sociology og Religion*, 60:3, pp. 229-247

2002 *Secularization: An Analysis at Three Levels*, P.I.E.-Peter Lang, Belgien

2004 ”Assessing Secularization Theory”, in: Peter Antes, Armin W. Geertz & Randi R. Warne, eds., *New Approaches to the Study of Religion*, Vol: 2, Walter de Gruyter, Berlin, 229-253

Kirkeministeriet

2007 *Folkekirkens lokale økonomi - Betænkning fra Udvalget om den lokale økonomi i folkekirken*,
www.km.dk/fileadmin/share/lokaloekonomi/betaenkning1491.pdf,
(09.12.16)

2014 *Folkekirkens styre - betænkning fra Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken*,
www.km.dk/fileadmin/share/Styringsstruktur/Betaenkning_1544.pdf
(07.12.16),

Rasmussen, Steen Marquard

2016 *Forskellige vilkår for folkekirken på landet*, Landsforeningen af menighedsråd, 20-33

Landsforeningen af menighedsråd

2016 *Menighedsrådene*,
<http://www.menighedsraad.dk/menighedsraadene/> (05.12.16)